

Mellan himmel och helvete

Tror Svenska kyrkan på helvetet? Hur ska man som präst i en evangelisk-luthersk kyrka förhålla sig till frågan om en dubbel utgång? Karin Johannesson diskuterar i denna artikel frågan om straff, dom och helvete.

”**D**et är människans lott att en gång dö och sedan dömas.” (Heb 9:27) Min blick dras alltid till just den meningen när jag slår upp kyrkohandboken i syfte att välja bibelord till någon begravningsgudstjänst. Den står där som ett sakligt konstaterande alldeles ovanför rubriken ”Tryggheten hos Gud”. Hos mig väcker den versen alltid samma frågor. Finns det någon nu levande präst i Svenska kyrkan som har valt att utgå från detta kärva påpekande i ett griftetal? Kan jag föreställa mig någon situation i vilken just den här versen skulle kunna vara ett evangelium som det är min uppgift att lyfta fram? Mina funderingar brukar alltid landa i ungefär samma slutsats. För mig personligen är budskapet inte bara sant utan ibland dessutom trösterikt, men det ska mycket till innan jag läser just detta bibelord i en begravningsgudstjänst.

Annat är det på domssöndagen. Då har vi präster i Svenska kyrkan inte något val – och tur är väl det. Minst en gång om året behöver vi få möjlighet att reflektera över vad vi personligen tror och vad vår kyrka lär om de yttersta tingerna. På vilka grunder tror och lär vi det vi säger och hur uttrycker vi idag det Gud vill få sagt genom oss?

Jag hoppas att det händer något viktigt i varje präst som ska se ut över en gudstjänstfirande domssöndagsförsamling och säga ”Så lyder det heliga evangeliet” när Jesus nyss har sagt ”Dessa ska gå bort till evigt straff men de rättfärdiga till evigt liv” (Matt 25:46, första årgångens text) eller ”Änglarna skall gå ut och skilja de onda från de rättfärdiga och kasta dem i den brinnande ugnen. Där skall man gråta och skära tänder.” (Matt 13:49-50, tredje årgångens

text). Vari ligger det glada budskapet i sådana utsagor? Finns det överhuvudtaget till? Av omtanke om den församling som nyss har fått lyssna till dissonansen behöver predikanten uppmärksamma att den finns. Därigenom framträder den fråga som vi i vanliga fall allra helst undviker eller åtminstone lindar in i lite lagom oklara, metaforiska formuleringar. Är det möjligt att inte alla människor, kanske inte heller jag själv, kommer till himlen när vi dör? Om det inte är dit vi kommer, var hamnar vi då?

Den dubbla utgången

Olika läror om den dubbla utgången har det gemensamt att de ger uttryck för uppfattningen att det finns två möjliga öden som kan vederfaras oss människor efter döden. Ofta skiljer man mellan läror som antar att varje människa kommer att leva vidare efter döden och läror som antar att endast vissa människor (dem som Gud ger evigt liv) kommer att leva vidare i en tillvaro efter döden. Den första formen av läror är förknippade med föreställningen att några av oss kan hamna i helvetet. Den andra formen hänger istället naturligt samman med tanken att några av oss kan komma att ”sova vidare” i en evig död.

I den augsburgska bekännelsens sjuttonde artikel (Om Kristi återkomst till domen) uttrycks en lära av det första slaget. Här slås det fast att våra kyrkor tror att Kristus ska uppväcka alla människor på den yttersta dagen. Varje människa kommer sålunda att få del av någon sorts tillvaro efter döden. De fromma och utvalda ska Kristus ge ”evigt liv och evärdelig glädje”. ”De ogudaktiga människorna och djävularna” ska däremot fördömas ”till att pinas utan återvändo” (helvetet). Föreställningen att denna

pina en gång kan ta slut avvisas. Det innebär att tanken på en rening efter döden (skärselden) tillbakavisas. ”Ogudaktiga människor” som inte omgående får del av den evärdeliga glädjen kan alltså inte räddas i efterhand.

I den augsburgska bekännelsens andra artikel (Om arvsynoden) är det istället den eviga döden som lyfts fram som det öde som (redan nu) drabbar dem som inte ”födas på nytt genom dopet och den helige Ande”. Ett mer välkänt uttryck för en lära om den dubbla utgången av det andra slaget återfinns dock i litanian (SvPs. 700:1) I den förbönen ber vi att Gud ska bevara oss alla från den eviga döden. Som inte alltför skönsjungande liturgi är det svårt att undvika att betona just detta. Den brist på himmelsk självklarhet som därigenom framhävs väcker frågor. Är det möjligt att Gud inte kan eller inte kommer att samla alla människor till den himmelska festen? Om några saknas, kan det då verkligen bli ett sprudlande kalas för dem av oss som är där? Frågor av det slaget utgör ofta incitamentet till predikningar vars huvudsakliga budskap är att det är de gudomliga delarna av var och en av oss ska bestå efter döden medan domen utgör en värdefull möjlighet för oss att äntligen bli av med våra djävulusiska sidor.

Domssöndagens utmaning

Jag har hört många (och själv bidragit med några) domssöndagspredikningar vars huvudsakliga budskap har varit att domen går rakt igenom varje människa och att bara det goda i var och en av oss ska till sist bestå. Att Jesus rensar fisk (Matt 13:47-50, tredje årgångens text) på samma sätt som vi är en tilltalande tanke. De oätliga delarna skärs bort och de fina file-

erna tas tillvara. Om varje fisk, varje människa, behandlas på det sättet blir resultatet att inga hela fiskar kastas bort. Ett himmelrike av fileade, snyggt rensade människor tar form.

Det är dock knappast sönderdelade människor som beskrivs i liknelsen om fåren och getterna. I den ryms inte tanken att det finns ätbara, goda delar också hos getterna. Till varje get i dess helhet säger Människosonen ”Gå bort från mig ... till den eviga eld som väntar djävulen och hans anhang.” (Matt 25:41) Visst kan man i predikan lyfta fram att det finns både ett litet får och en liten get i var och en av oss. Fåren, de rättfärdiga, verkar faktiskt ha en viss medvetenhet om sin ”getlighet”. De blir överraskade av den uppskattning som möter dem. Uppenbarligen tycker de inte att de har förtjänat den. Men den möjligheten till trots måste frågan ställas om det verkligen enbart är en föreställning om att det finns både gott och ont i varje människa som Jesus genom liknelsen vill förmedla. Ligger det inte närmare till hands att sammanfatta budskapet i insikten att ett liv efter tidens slut inte är något som automatiskt tillkommer oss alla, alldeles oberoende av hur vi har levt våra liv?

Rent och klart?

Vid min prästvigning har jag lovat att rent och klart förkunna Guds ord, så som det är oss givet i den Heliga Skrift och så som det är omvitnat i vår kyrkas bekännelse. Det löftet stämmer till eftertanke. Det är Guds ord – tolkat i den trosgemenskap som kyrkan utgör – som jag ska lyfta fram i griftetal och domssöndagspredikningar. Det innebär, bland annat, att det inte alltid är mina privata funderingar eller förhoppningar om den hinsides tillvarons beskaffenhet som församlingen ska delges. Sådant tankestoff har (precis som hoppfulla dikter och vackra sångtexter) sin plats i förkunnelsen, men bara om det tydliggör det verkliga ärendet, Guds ord.

Vissa skulle nog mena att i den bästa av världar sammanfaller alltid den enskilda prästens privata funderingar och förhoppningar med kyrkans tro, bekännelse och lära. Jag tillhör inte

dem. Jag tänker mig istället att vi får mer levande präster – och en mer levande förkunnelse – om också prästen utmanas av bibelordet och av den kristna gemenskapens traderade lärobildning. Alla dissonanser mellan det jag personligen tror eller önskar ska vara sant och de dogmatiska ställningstaganden som ryms i den tradition som jag står i måste inte bringas i harmoni med varandra. En del motsättningar eller slitningar behöver få bestå som en påminnelse om att jag måste vara varsam med det jag säger och gör med mina ord.

Som prästkandidat fick jag lära mig att i griftetal ska man vare sig utlova himmel eller helvete för den avlidna. Det som ska framhållas är att Jesus erbjuder var och en av oss möjligheten att inneslutas i en gudsgemenskap

som till och med överlever döden. Vem som hamnar på det ena eller det andra stället (om det finns två) ska prästen inte uttala sig om av den enkla anledningen att det kan hon/han inte veta. Domen, avgörandet – eller om man så vill, nyskapandet, livgivandet – är något som Gud ensam beslutar om och verkställer.

Det rådet påminner mig om ett svar som den då nyblivne katolske biskopen Anders Arborelius gav då Ingela Aagard i en längre intervju frågade honom om den dubbla utgången. Arborelius konstaterade att kyrkan (underförstått den romersk-katolska kyrkan) endast har uttalat sig om att vissa människor (nämligen helgonen) har kommit till himlen. Hon har inte sagt ett dugg om hur befolkat helvetet är. I kristen tradition är det möjligheten av en dubbel utgång som utgör ett inslag i den dogmatiska varpen. Hur det i realiteten kommer att se ut, vid tidens slut, är Guds egen hemlighet.

Man kan säga att vi som omsluts av en evangelisk-luthersk tradition

ännu tydligare framhåller Guds hemlighet än vad man gör på romersk-katolskt håll. Vi påstår nämligen inte ens att vissa människor har kommit till himlen. Det vi uttalar oss om med orubblig säkerhet är att den som Gud av nåd ger en rättfärdiggörande tro på Jesus Kristus kommer dit. I själva verket är hon faktiskt redan där.

Martin Luther och den dubbla predestinationen

För Martin Luther var tanken på en dubbel utgång en vedertagen självklarhet som han inte gjorde uppror mot eller avvisade. Vad han däremot gjorde var att ännu tydligare än den föregående traditionen betona att det är Gud ensam som bestämmer huruvida en människa får del av det eviga livets gudsgemenskap eller inte. Den

”Vi påstår nämligen inte ens att vissa människor har kommit till himlen”

enskilda individen kan på egen hand inte göra ett dugg för att upprätta eller upprätthålla den livsavgörande relationen till Gud. Allra tydligast kommer detta nådens primat till uttryck i det som brukar beskrivas som Luthers lära om den dubbla predestinationen. Den går ut på att Gud har förutbestämt (predestinerat) vissa människor till evig salighet och andra människor till undergång.

Luther betonar att Gud av nåd väljer att skänka vissa människor en livgivande tro på Jesus Kristus. Han räknar genomgående med risken att inte alla människor får del av en sådan tro. Därmed kommer de inte i åtnjutande av den eviga saligheten. De förblir i den gudsfrånvändhet som är syndens innersta väsen och konsekvens. I den gudsfrånvändheten skulle även de troende leva om inte Gud grep in och räddade dem. Gudsfrånvändheten utgörs av och leder till himmelrikets raka motsats. Eftersom just denna undergång är vad såväl troende som icke troende egentligen förtjänar är vi inte berättigade att klaga över att

Gud är orättvis om Gud inte låter alla människor komma till tro och räddas. Istället ska vi, framhåller Luther, lovprisa Guds outgrundliga rådslut och uppfatta det som ett uttryck för Guds kärlek, även om det inte alls framstår som kärleksfullt då det betraktas ur vårt mänskliga perspektiv. Guds vägar är obegripliga för oss och därför ska vi inte sätta oss till doms över dem.

Det som vanligtvis uppfattas som det allra mest frånstötande i Luthers predestinationslära är det faktum att den är dubbel. Luther framhåller tydligt att Gud på förhand vet vilka människor (om några) som Gud inte kommer att rädda. Gud vet dessutom att dessa människor därmed kommer att gå under. Trots detta undviker inte Gud att skapa dem (åtminstone inte vad vi vet). Gud ingriper dessutom inte för att rädda dem från den undergång som Gud förutser. Givet att Gud är allvetande (och därmed förutser allt) och allsmäktig (och därmed kan åstadkomma allt som Gud vill) blir det logiska slutsatsen att Gud vill den undergång som drabbar dem som Gud underlåter att skänka den rättfärdiggörande tron.

Konkordieformelns förvirrade position

Till Luthers försvar ska sägas att han inte svär sig fri från den slutsats som faktiskt följer ur hans argumentation, även om den utgörs av en föga tilltalande lära om dubbel predestination. I det avseendet uppvisar han en intellektuell hederlighet som knappast Konkordieformelns mer förvirrade argumentation kan sägas ge prov på. I Konkordieformeln spelar distinktionen mellan Guds förutvetande och Guds förutbestämmande en avgörande roll. Det framhålls att Gud kan förutse att vissa människor kommer att gå under men att detta inte innebär att Gud har förutbestämt dem till undergång.

Det Konkordieformeln försöker uttrycka är en lära om en enkel predestination. Den läran går ut på att Gud endast har utvalt vissa människor till evig salighet. Genom Guds beslut, nåd och bistånd får och förblir dessa människor i en rättfärdiggörande tro.

De människor som däremot inte undfår denna tro förblir i sin otro, dock inte på grund av att Gud vill ha det så. Istället beror deras bortvändhet från Gud på ”att de antingen icke alls lyssna till Guds ord, utan övermodigt förakta det, tillsluta sina öron och hjärtan och sålunda spärra den rätta vägen för den heliga Ande, så att han icke kan utföra sitt verk i dem, eller då de hört Ordet, slår det ifrån sig och icke akta därpå”. (*Svenska kyrkans bekännelseskriterier*, Verbum 1985, s. 533). Människor som betar sig på det sättet har Gud beslutat ”förhärda, förkasta och fördöma” (s. 664). Givet att Konkordieformeln (förutom att understryka att den som inte tror själv har ”tillslutit sina öron”) även avvisar tanken att människan på något sätt kan göra sig ”beredd för nåden”, ta emot den och tro (s. 506: alltså öppna sina öron) uppstår ett märkligt komplex av ”besynnerliga, spetsfundiga frågor och meningsskiften” av precis det slag som Konkordieformeln framhåller att vi bör undfly och undvika (s. 673). Att man försöker dölja hela problematiken i en filosofisk snårskog får mig att misstänka att det inte går att framställa en något så när koherent lära om enkel predestination utan att samtidigt antingen inskränka Guds allmakt eller förneka läran om den dubbla utgången.

En enkel predestinationslära

Den för förnuftet allra mest tilltalande utformningen av en lära om enkel predestination utgörs av ståndpunkten att Gud på förhand har bestämt att alla människor ska komma till himlen när de dör. Jag tror faktiskt att ett flertal präster i Svenska kyrkan idag ansluter sig till precis den uppfattningen. Mot den bakgrunden kan de i griftetal göra uttalanden som motsvarar den romersk-katolska kyrkans helgonförklaringar, det vill säga: de kan påstå att den avlidna nu finns i himlen hos Gud.

Ungefär samma enkla predestinationslära tycker jag mig ibland möta då jag samtalar med anhöriga inför en begravningsgudstjänst. Många tänker sig att det finns en högre makt som har skapat allt som finns och gett människan livet. Människans själ innehåller en gudomlig, odöd-

lig kärna som, då livet här på jorden tar slut, återvänder till Gud. Detta sker automatiskt så till vida att ingen medlande frälsargestalt behövs för att övervinna döden. Odödligheten är en del av människans natur, en skapelsegiven självklarhet, och något ytterligare alternativ, vid sidan om himmelriket, finns inte, menar man.

Jag ska villigt erkänna att jag tycker det är svårt att komma underfund med vad det innebär att rent och klart förkunna Guds ord i mötet med en sådan enkel predestinationslära. Budskapet att Gud genom Kristus har övervunnit döden och nu i tron vill dela den segern med oss framstår lätt som inskränkt trångsynthet om himmelriket redan är en självklarhet. Jag kan höra de outtalade invändningarna mot ett sådant synsätt. ”Ska bara kristustroende få del av det himmelska paradiset? Det är väl orättvist?”

Eftersom det knappast kan vara min uppgift som predikant att göra människor ovissa om sin egen eller andras eviga salighet genom att påpeka att vi inte alls bör ta för givet att himmelriket är den slutgiltiga destinationen för oss alla så kommer jag i vissa griftetal snarast att bedriva någon sorts naturlig teologi à la Paulus tal inför aeropagen. Strategin innebär att om de anhöriga ger uttryck för ett hopp om ett liv efter döden som inte uttryckligen hänger ihop med någon föreställning om att detta liv sammanhänger med Kristus/tron så bidrar jag med den relateringen. Om dödsannonsen, till exempel, innehåller dikten ”Far har räckt ut handen, Mor har fattat den. På den andra stranden mötas de igen” kan jag uttrycka mig ungefär så här i griftetalet:

Mor fick somna in, lugnt och stilla, efter ett långt liv. Kanske var det far som räckte ut handen. En hand fanns i alla fall där för henne. Det hopp som ligger inneslutet i den kristna tron säger oss nämligen att Jesus vill fatta handen på var och en av oss, då det är tid för oss att dö, och lyfta oss över till den andra stranden.

Jag yttrar mig, helt i Konkordieformelns anda, mycket tydligt om vad Jesus vill (Guds uppenbarade vilja),

nämligen frälsa/rädda oss alla. I hur hög uträkning han lyckas kan jag inte uttala mig om så om den saken säger jag inte ett dugg. Jag hoppas förstås att han är mycket framgångsrik, att han drar alla till sig (Joh 12:32) så att Gud till slut kommer att bli allt i alla (1 Kor 15:28 i 1917 års översättning).

Hedenius om helvetesläran

Är det en intellektuell oärlighet jag ägnar mig åt i mina griftetal? Sysslar jag med ett formuleringsmässigt finlir som mest är till för att stilla predikantens dogmatiska samvete? Jag är övertygad om att den religionskritiske filosofiprofessorn Ingemar Hedenius med emfas skulle ha hävdad att så är fallet. Det finns åtminstone två diken som han skulle ha anklagat mig för att kråla omkring i. Det första diket innebär att församlingen hör något delvis annat än det jag säger och att jag medvetet utnyttjar det som en fördel. Det andra diket innebär att jag förtiger något som jag inte vill att människor ska upptäcka men som de rimligtvis borde upplysas om, nämligen att kristen tradition innehåller en helveteslära som är något av det mest barbariska som har åstadkommit i religionens namn.

Låt oss börja med att fördjupa oss i det första diket lervälling. Antag att jag i ett griftetal uttrycker mig ungefär så här:

Profeten Jesaja beskriver döden och hoppet om ett liv efter döden med hjälp av bilden av en väv som rullas ihop och bärs bort till en annan plats. Han skriver: "Min boning flyttas, bärs bort som en herdes tält. Du (Gud) rullar ihop mitt liv som en väv och skär ner mig från varpen." (Jes 38:12) Den bilden innehåller den kristna uppståndelse tron i koncentrerad form. Jesus, dödens besegrare och vår dörr till det eviga livet, vill bära också våra livsvävar in i himmelrikets salar den dag då vi skärs ner från varpen. Jesus, som ser NN:s livsväv i hela dess rikedom, vill breda ut den i sin egen närhet. Han vill för alltid ha NN omkring sig och vara i hennes sällskap.

Jag säger visserligen att Jesus vill bära våra livsvävar in i himmelriket, att

han vill breda ut NN:s livsväv i sin närhet och att han för alltid vill vara i NN:s sällskap. Men hör inte de som lyssnar snarast budskapet "prästen tror att NN nu är i himlen hos Gud, så skönt, det hoppas jag också"? Och är det inte precis den reaktionen som jag önskar åstadkomma med mina ord? Varför säger jag då inte istället: "Nu är NN i himlen hos Gud" eller åtminstone "För egen del tror att NN nu är i himlen hos Gud"? Vore inte det en bättre strategi om det är tillit till Gud som jag vill väcka hos åhörarna? Den avlidnes öde kan vi ju inte påverka så här i efterhand. Det är de levandes tro som är min angelägenhet.

Det som avhåller mig från att uttrycka mig på det sättet är i grund och botten vetskapen att den tradition som jag står i innesluter insikten att all teologisk reflektion ska baseras på skriften allena. Det är inte mina moraliska intuitioner ("om Gud är kärlek kommer alla människor till himlen"), mina logiska slutsatser ("det är en enkel predestinationslära som är mest koherent") eller det jag på empiriska grunder kan konstatera ("även icke-kristna människor berättar om himmelska nära dödenupplevelser") som jag ska bygga min förkunnelse på. Det jag ska hålla mig till är Bibeln och när jag gör det ska jag, menar Luther, läsa texten på det sätt som faller sig allra mest naturligt.

Här skulle Hedenius triumfatoriskt fråga: Varför gör du då inte det? Han framhåller i boken *Helvetesläran* (1972) att Jesus i evangelierna passionerat predikar de råaste hämndkänslor och ett vettlöst hat mot dem som står utanför den egna sekten. Om detta hymlas det dock väldeliga bland Ordets förkunnare, menar Hedenius. På diverse lögnaktiga sätt försöker vi präster förtiga det faktum att Jesus, så som han framställs i evangelierna, är allt annat än den kärleksfulla ljusgestalt som vi målar upp i predikningar och griftetal. Vi tolkar symboliskt, lägger till rätta, uttrycker oss i kryptiska metaforer – allt i syfte att humanisera kristendomen och ge den en lite mer upplyst form. Hedenius menar att hela det företaget är döds-

dömt. Alla kristna skulle dock inte hålla med om den saken.

Den värmade glöden

I boken *Meningar* (1987) återfinns en uppsats av Stockholmsbiskopen Kristter Stendahl som väckte ett visst rabalder då den offentliggjordes i Sverige. Stendahl lägger här fram tanken att "hela den långa och underbara kristna traditionen att tala om själens odödlighet" bara är en period i den judisk-kristna historien som nu håller på att närma sig sitt slut (s. 226). Idag blir nämligen ett växande antal människor, enligt Stendahls erfarenhet, allt mindre intresserade av om själen, främst deras egen, är odödlig eller inte. I ljuset av detta framhåller Stendahl att de bibliska skrifternas fråga inte är vad som kommer att hända med mitt lilla jag efter döden. "Kommer jag att överleva med min egen identitet eller inte?" (s. 228) Istället är frågan snarare om Guds rättvisa ska segra. Den frågan bör därför också utgöra centrum i kyrkans förkunnelse kring de yttersta tingen. Därigenom kan vi undvika att "glöden i odödlighetsspråket" (s. 230) fallnar helt och hållet.

Det som provocerade en del var att Stendahl öppnar för möjligheten att det kanske i själva verket är i arvsmassan, i släktets fortlevnad, som den mänskliga odödligheten finns. Kanske bör kyrkans företrädare därför helt enkelt sluta upp med att framställa himmelriket som en tillvaro på andra sidan graven där enskilda individer får mötas igen? Stendahls övergripande ambition är att hjälpa nutidsmänniskor att hitta näring och hopp i den kristna traditionens urgamla texter. Hans konklusion blir att om Gud är Gud behöver inte människan "ordna för" eller oroa sig för "det som kommer här efter" (s. 234).

En motsvarande tillitsfull hållning i nuet lyfter Lennart Koskinen fram som domssöndagens centrala budskap då han i *Handbok för religiösa oskulder* (1989) behandlar ett antal kyrkliga högtider. Hans Nystedt, docent i religionsfilosofi och gymnasielärare, konstaterar krasst att Koskinen här bidrar med ett exempel på

ett sådant hymlande som Hedenius smädade. Nystedt, som är kritisk till både Hedenius och Koskinen, ställer den fråga som jag menar måste vara kärnan i all förkunnelse och i alla teologiska samtal (eller stridigheter) som berör de yttersta tingen. Hur vet vi något om detta? Nystedt skriver:

Lennart Koskinen förklarar helt framt, att Jesu tal om yttersta domen bara är "drastiska bilder" och att naturligtvis ingen behöver vara rädd. Ondskan finns egentligen inte alls. Här tänker Koskinen som Platon, inte som Jesus. Efter döden försvinner det mörka hos oss, så att kärleken kan gå vidare. Hur vet Koskinen det? (Uppgörörelse med Hedenius, 1992, s. 97)

Det är tydligt att Koskinens försök att väcka tilliten till liv inte riktigt lyckas i relation till Hans Nystedt. Nystedt behöver få höra något annat för att han ska kunna tro. Vad är det han behöver höra? Jag tycker mig ana att det är att den enda som med säkerhet kan veta något om den dubbla utgångens existens eller resultat är domaren själv, Jesus Kristus. Eller som prästen och teologie doktorn Margareta Brandby-Cöster så pregnant formulerar det i en av sina domssöndagspredikningar: Nystedts/vår tro behöver få vila i "vissheten om att det är Gud som dömer våra liv och inte vi själva". Inte ens Lennart Koskinen vet hur det ska gå och det är just den befriande insikten som kan få domssöndagens gudstjänstfirande församling att svara "Så lyder det heliga evangeliet" utan att det skorrar falskt. Det är en lättnad att upptäcka vad vi människor (inklusive alla predikanter) slipper uttala

oss om. Brandby-Cöster sammanfattar:

Vi slipper att sortera varandras liv och vi slipper att säga det yttersta ordet om våra egna liv. Det är Gud själv som håller oss i sin hand, och det är han som uttalar sin dom över oss. Och faktum är att han är ingen främling, han utgör inget okänt hot. Honom känner vi ju.

(Våga vara människa. Predikningar under ett kyrkoår, 2006, s. 263; tidigare citat från s. 265.)

Mitt i den filosofiska snårskogen är Konkordieformeln sålunda något mycket viktigt på spåren. Att vi nästan inte vet ett dugg om de yttersta tingen är något av det allra viktigaste vi vet. Det är först i mörkret av vår omfattande okunskap som det vi faktiskt vet kan bli en ljusspridande glädjekälla. Det är Kristus som är vår domare och han vill rädda oss alla.

Att hålla i handen

Som mycket ung veniat predikade jag en domssöndag på ett äldreboende. Jag läste den i många avseenden skrämmande evangelietexten och försökte sedan, efter bästa förmåga, förkunna Ordet "i ostympad ordning". Församlingen bestod nästan uteslutande av äldre damer vars livsdag här på jorden med största sannolikhet snart skulle vara slut. Personalen deltog inte i gudstjänsten men kunde lyssna till det som sades eftersom det fanns en högtalare i fikarummet där de satt och drack kaffe. Mitt under evangelieläsningen kom en av de anställda in i gudstjänstlokalen. Hon sa ingenting utan satte sig lugnt

bredvid en av tanterna, tog hennes hand i sin och smekte den sedan varmsamt under resten av läsningen och under hela predikan.

För mig är hon Kristi hjälpande hand, förkroppsligad, på domssöndagen. Hon bad mig inte att sluta läsa eller att välja en mindre anstötlig text. Hon sa inte åt mig att hålla tyst men hon ingav en trygghet som får mig att tro att i det här sammanhanget är det snarast den tvärsäkerhet och tydlighet som Hedenius efterlyser som vi ska frukta. En gång i tiden resulterade den tvärsäkerheten i detaljrika helvetesskildringar. Idag resulterar den nog snarare i något mindre detaljrika beskrivningar av ett naturskönt himmelrike där vi alla ska få återse varandra. Ibland uttrycks den istället i form av övertygelsen att Jesus inte alls talar om ett evigt liv i någon annan existens än vår vardagliga tillvaro här på jorden.

Tvärsäkerhet leder inte till trygghet, även om vi ibland verkar tro det. Istället är det snarast så att trygga människor inte har något behov av tvärsäkerhet. De kan leva med mångfald, meningsskiljaktigheter och dissonanser. Till tryggheten hos Gud i liv och död är det Kristus kallar oss. På just den punkten finns det inget utrymme för oklara budskap från predikantens sida men det finns gott om plats för omsorgsfulla smekningar över handen.

KARIN JOHANNESON

Lektor i religionsfilosofi vid Uppsala universitet och präst i Karlstads stift

★ Även publicerad på hemsidan

Besök gärna vår hemsida

www.svenskkyrkotidning.se